Hoe kunnen leerkrachten kleuters effectief feedback geven?

Beantwoord door Suzanne Gerritsen (antwoordspecialist) en Eveline Schoevers (kennismakelaar Kennisrotonde)

30 mei 2023

KR. 1639

Kort antwoord

Er zijn vier aspecten van belang bij effectieve feedback aan kleuters: (1) Geef kleuters informatieve feedback op taken, zoals het juiste antwoord of een aanwijzing voor de oplossing (2) biedt feedback aan in gesproken tekst of simpele visuele vorm, (3) geef neutrale feedback gericht op inhoud en (4) geef feedback direct na een taak.

Antwoord

Er is veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar effectieve feedback onder oudere leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs, maar er is weinig onderzoek gedaan naar effectieve feedback specifiek bij kleuters. Feedback geven blijkt echter juist ook bij kleuters van belang te zijn, aangezien zij minder voorkennis hebben dan oudere leerlingen. Leerlingen met minder voorkennis profiteren namelijk meer van feedback dan leerlingen met meer voorkennis. Dit blijkt uit een reviewstudie van 44 empirische studies (Fyfe et al., 2022).

Feedback bestaat uit drie aspecten en kan op diverse niveaus gegeven worden

Het belangrijkste doel van feedback is om leerlingen te helpen het gat te dichten tussen wat ze nu kunnen en het (leer)doel waar ze naartoe werken (Hattie & Timperley, 2007). Er is veel onderzoek gedaan naar feedback in de context van de basis en middelbare school. Op de website van Onderwijskennis staat uitgebreid beschreven wat feedback precies is, hoe het kan worden ingezet en welke vormen er zijn (Gulikers et al., 2022). Zo staat beschreven dat feedback is gerelateerd aan drie aspecten:

1. Feedup: wat is het leerdoel?
2. Feedback: waar sta je nu ten opzichte van dat leerdoel?
3. Feedforward: wat kun je concreet doen om een stap verder te komen?

Feedback kan op verschillende niveaus gegeven worden:

- Taakniveau: aanwijzingen om tot goed begrip of uitvoering van de taak te komen.
- Procesniveau: aanwijzingen over strategieën voor het maken van de taak.
- Niveau van zelfsturing: aanwijzingen over hoe leerlingen de taak kunnen plannen, monitoren en bijsturen.

- Persoonlijk niveau: gericht op de evaluatie van de leerling als persoon.

Vaak wordt feedback op taakniveau gegeven en draagt dit bij aan een beter resultaat op de huidige taak. Echter heeft feedback op dit niveau meestal geen invloed op een volgende taak. Feedback op procesniveau gaat daarentegen vaak dieper. Deze feedback vergroot de kans dat leerlingen onderliggende processen en principes leren die ze kunnen toepassen op vergelijkbare, andere taken. Feedback op het niveau van zelfsturing kan leerlingen helpen om vaardigheden te ontwikkelen waarmee ze hun eigen leren en prestaties kunnen evalueren en bijsturen. Feedback op persoonlijk niveau is vaak niet gekoppeld aan een taak of leerproces (bijv. 'niet zo handig van jou') en wordt niet aanbevolen. Beter is om inhoudelijke feedback te geven gekoppeld aan leerdoelen en succescriteria.

Effectieve feedback aan kleuters heeft vier kenmerken

Er zijn vier aspecten van belang bij effectieve feedback aan kleuters: (1) Geef kleuters informatieve feedback op taken, zoals het juiste antwoord of een aanwijzing voor de oplossing, (2) biedt feedback aan in gesproken tekst of simpele visuele vorm, (3) geef neutrale feedback gericht op inhoud (4) geef feedback direct na een taak.

Geef informatieve feedback op taakniveau

Jonge kinderen (in de leeftijd van 3 tot 7 jaar) profiteren, net zoals oudere kinderen of volwassenen, vaak van feedback op taakniveau. Dit blijkt uit een reviewstudie waarin 44 empirische studies over de effecten van feedback op prestaties van leerlingen van 3-12 jaar zijn samengenomen en met elkaar in verband zijn gebracht (Fyfe et al., 2022). Over het algemeen is het wel belangrijk dat de feedback informatief is en niet enkel aangeeft of een antwoord goed of fout is (Wisniewski, 2020). Ondanks dat jonge kinderen wel van deze basale feedback kunnen profiteren, is het ook voor hen van belang om meer informatie te geven dan enkel 'goed of fout' (Fyfe et al., 2022). Het is bijvoorbeeld effectiever om ook het juiste antwoord te geven of aanwijzingen voor de oplossing.

Aanbieden van feedback in gesproken tekst of simpele visuele vorm

Aangezien kleuters nog moeten leren lezen, profiteren zij in de meeste gevallen niet van geschreven feedback, terwijl dit bij oudere leerlingen wel effectief kan zijn (Fyfe et al., 2022). Het is effectiever om feedback aan jonge kinderen aan te bieden in gesproken tekst, in een simpele visuele vorm of door bijvoorbeeld de taak voor te doen aan kinderen (Feryn, 2021). Tijdens het voordoen van een taak is het daarbij effectief om uit te leggen waarom je als leerkracht op een bepaald manier handelt.

Geef neutrale feedback gericht op inhoud

Bij het geven van feedback is ook de inhoud en de toon van belang. Onderzoek laat zien dat kleuters die feedback met negatieve inhoud en toon ontvingen (bijv. "dat is niet zoals het moet, ik ben teleurgesteld") negatiever naar zichzelf gingen kijken dan kleuters die neutrale feedback ontvingen (bijv. "je hebt een huis gebouwd met blokken") (Garber et al., 2019). Dit blijkt uit experimenteel onderzoek onder 152 kleuters en hun moeders. Bij het leren van taal of spraak kan impliciete feedback erg effectief zijn. Dit houdt in dat je in correcte vorm herhaalt wat de kleuter zegt zonder te benadrukken dat de kleuter iets fout zei. Dit inzicht komt overeen met wat blijkt uit onderzoek naar oudere kinderen of volwassenen. Het is belangrijk om

feedback te geven die gericht is op een taak, het proces of de moeite die de leerling heeft gedaan in plaats van inhoudsloze feedback te geven zoals 'knap gedaan hoor' (Gulikers et al., 2022).

Geef feedback direct na het uitvoeren van een taak

Als leerlingen eenvoudiger vaardigheden leren (bijvoorbeeld de getallenlijn leren gebruiken) is feedback direct na de het uitvoeren van de taak het meest effectief. Bij complexere taken (bijvoorbeeld leren over oorzaak-gevolg-relaties bij geschiedenis) blijkt uitgestelde feedback effectiever (Shute, 2008). Dit blijkt uit een reviewstudie van 131 studies over feedback. Omdat kleuters vaak eenvoudiger vaardigheden leren, is voor hen snelle feedback vaak van belang.

Geraadpleegde bronnen

Feryn, S. (2021). Kleuters laten groeien in executieve functies. Hoe? Zo!: Zet je EF-bril op (2e editie). Uitgeverij Lannoo.

Fyfe, E. R., Borriello, G. A., & Merrick, M. (2022). A developmental perspective on feedback: How corrective feedback influences children's literacy, mathematics, and problem solving. Educational Psychologist, 1–16.

Garber, J., Goodman, S. H., Brunwasser, S. M., Frankel, S. S., & Herrington, C. G. (2019). The effect of content and tone of maternal evaluative feedback on self-cognitions and affect in young children. Journal of Experimental Child Psychology, 182, 151-165.

Gulikers, J., Van Schilt-Mol, T., & Baartman, L. (2022). *Effectieve feedback in de klas*. Onderwijskennis.

Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. Review of educational research, 77(1), 81-112.

Shute, V. J. (2008). Focus on Formative Feedback. *Review of educational research*, *78*(1), 153-189.

Wisniewski, B., Zierer, K., & Hattie, J. (2020). The Power of Feedback Revisited: A Meta-Analysis of Educational Feedback Research. Frontiers in Psychology, 10:3084, 1-14.

Meer weten?

- Effectieve feedback in de klas | Onderwijskennis
- Zijn er effectieve werkwijzen om kleuters te stimuleren om te reflecteren op hun eigen leerproces? | Kennisrotonde
- Ontwikkelen kleuters zich beter en sneller als ze regelmatig feedback krijgen op het werk in hun portfolio, in plaats van tweejaarlijks een rapport? | Kennisrotonde

Over deze vraag

Opgesteld door:	Suzanne Gerritsen (antwoordspecialist) en Eveline Schoevers (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	leerkracht basisonderwijs
Onderwijssector:	Primair onderwijs
Trefwoorden:	Kleuters, jonge kind, leerkracht, feedback, formatief handelen
Referentie:	Kennisrotonde. (2023). *Hoe kunnen leerkrachten kleuters effectief feedback geven?* (KR.1639)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.